

Kriminaliteta in kriminologija: od posameznikov k organizacijam — 10. konferenca Evropskega združenja za kriminologijo, 8.–11. september 2010, Liège, Belgija

Evropsko združenje za kriminologijo (ESC) je po uspešni lanski konferenci v Ljubljani svoj 10. jubilejni letni kongres zapalo organizaciji kriminologov z Univerze v Liègeu v Valoniji, južni frankofonski belgijski regiji. Univerza v Liègeu je srednje velika javna univerza z okoli 20.000 študenti, ki je nastala na stičišču germanskih in latinskih kultur ter predstavlja bogato intelektualno in izobraževalno tradicijo. Ponuja številne do- in podiplomske študije in zaposluje skoraj 3000 pedagoških in raziskovalnih delavcev. Srečanje je potekalo v študentskem kampusu v »Evropskih amfiteatrih« sredi primestnega gozdička. Univerzitetno naselje je mirno, a oddaljeno od središča mesta, ki ga krasi nekaj obiska vrednih točk za vsakega prišleka – nenavadno, a belgijska mesta kot da bi se potegovala za prvo nagrado v tekmovanju za najlepšo železniško postajo: poleg tiste »najlepše« v Antwerpnu je glavno »milenijsko« postajo Liège-Guillemins iz jekla in stekla zasnoval elitni španski arhitekt mostov Santiago Calatrava Valls.

V času od 8. do 11. septembra 2010 je oddelek za kriminologijo Univerze v Liègeu gostil kar 625 referentov iz več kot 35 držav, ki so predstavili referate v devetih zaporednih sklopih. Ti so obsegali od 14 do 18 paralelnih sekcij, tako da je bilo skupno organiziranih 141 sekcij in tri plenarna zasedanja. Ob robu so zasedale še razne delovne skupine ESC in Generalna skupščina ESC. Izbira med sekcijami je bila tudi tokrat peklenska; ob še tako veliki zagnanosti smo bili udeleženci prisiljeni izpustiti veliko večino vsebin. Organizacijo znanstvenega »megadogodka« je vodil mlad profesor Michaël Dantinne, ki preučuje gospodarsko kriminaliteto, pranje denarja in financiranje terorizma. Konference so se udeležili tudi slovenski raziskovalci: s Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru Gorazd Meško, Nina Peršak in Emanuel Banutai, z Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani pa Matjaž Jager, Alenka Šelih in Aleš Završnik.

Pozornost konference je bila usmerjena od posameznika k organizaciji, predvsem skozi prizmo aktualnih tem na področju preprečitve, mladoletniške kriminalitete, policijske dejavnosti, občutka (ne)varnosti v družbi, boja zoper organizirano kriminaliteto in penologije. V okviru konference sta bili podeljeni dve nagradi ESC, in sicer evropska kriminološka nagrada ESC, ki jo je prejel norveški sociolog in kriminolog prof. Nils Christie z Univerze v Oslu, in nagrada za mladega kriminologa ESC, ki so jo podelili Torbjørnu Skardhamarju z Norveškega statističnega urada.

Na slovesnosti ob odprtju konference, ki je potekala v univerzitetnem Centru za znanost, tehniko in industrijo

»Embarcadère du Savoir« v središču mesta, je udeležence nagovoril Bernard Rentier, rektor Univerze v Liègeu. Zahvalil se je za zaupano mu priložnost in izpostavil veliko vlogo majhnega, vendar zelo dinamičnega kriminološkega oddelka na univerzi. Kot predsednica ESC je spregovorila Sophie Body-Gendrot z Univerze v Parizu IV: Paris-Sorbonne in CNRS-CESDIP; povzela je dosežke ESC in predstavila okvir letošnje konference. Slovesnost je zaključil Georges Kellens z Univerze v Liègeu s predavanjem na temo preventivnih ukrepov ob kršenju človekovih pravic v centrih za izvrševanje kazenskih sankcij. Udeleženci so si v zaključku slovesnosti ogledali tudi razstavo fotografij s penološko tematiko z naslovom »L'enfer-me-ment«.

Vsebinske sekcije so se začele naslednjega dne. Vsaka panelna sekcija je zajemala posamezne vsebinske teme, vmes sta bila plenarno predavanje in sekcija s predstavitvami posterjev. Organizatorji so se potrudili in v večernih urah dogajanje zaključili z izvirnim družabnim dogodkom. Prva panelna sekcija je vključevala 14 različnih sekcij s področij, kot so: različne perspektive socialnega zaznavanja strahu pred kriminaliteto, kriminaliteta v zvezi z umetninami, sodna rehabilitacija v Evropi, mladoletniška kriminaliteta, italijanska mafija, kriminalne kariere, kriminološke teorije, težave s kriminaliteto v posameznih državah, delo in viktimizacija, povezava prava, človekovih pravic in kriminalitete, kriminološki programi v Evropi, sodobni policijski izzivi in regulacija finančnega trga.

V okviru sekcije o kriminoloških programih je Gorazd Meško s Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru predstavil rezultate delovne skupine ESC o kriminoloških programih, ki pripravlja seznam institucij s področja kriminologije v evropskem prostoru. Seznam, ki naj bi bil pripravljen do konca leta 2010 na spletni strani ESC, bo vključeval neposredne povezave na posamezne institucije v angleškem jeziku in bo uporaben za širok krog uporabnikov (predavatelji, raziskovalci, študenti ipd.). Letizia Paoli z belgijskega Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Leuvnu je predstavila pobudo Observatorija kriminoloških programov na Inštitutu za kriminologijo v Leuvnu (LINC). Gre za zbiranje podatkov o akademskih programih kriminologije po vsem svetu, ki bodo objavljeni na svetovnem spletu. Spletna stran naj bi bila vzpostavljena do začetka leta 2011. Inicijativa, ki vključuje strokovnjake iz Evrope in ZDA, deluje pod pokroviteljstvom Mednarodnega kriminološkega združenja ISC. Pomoč pri tem projektu jim nudijo tudi ESC, ASC in FIPP, LINC pa opravlja naloge sekretariata. Poseben izziv

pri projektu je predstavljala določitev kriterijev, po katerih bodo sestavljali seznam omenjenih akademskih programov. Osrednja pozornost bo tako namenjena programom kriminologije in kazenskega pravosodja (angl. *Criminology and Criminal Justice*); programi morajo biti akademsko naravnani, trajati morajo vsaj eno leto in morajo biti interdisciplinarne narave. Več podatkov o projektu je na voljo na spletni strani <http://www.criminology-programs.org>.

V okviru sekcije sodobnih policijskih izzivov je Alexandra de Moor z belgijskega Inštituta za mednarodno raziskovanje kriminalne politike pri Univerzi v Ghentu predstavila nove okoliščine pri delu Europol. Slednji namreč od začetka letošnjega leta med drugim nudi tudi obveščevalno in analitično podporo državam članicam EU pri zagotavljanju varnosti ob organizaciji večjih mednarodnih dogodkov. Avtorica meni, da te naloge lahko interpretiramo tudi kot naloge zagotavljanja javne varnosti, zato je izpostavila nekatere nejasnosti med pooblastili Europol na podlagi »stare« pravne podlage Konvencije o ustanovitvi Europol in tistimi iz nove podlage sklepa Sveta o ustanovitvi Europol, ki je nadomestil Konvencijo s 1. januarjem 2010, s čimer je Europol postal agencija Evropske unije. Ian McKim se je v svojem prispevku posvetil preučevanju pojavov domačega ekstremizma, s katerim se sooča britansko okolje, in pri tem osvetlil nejasno vlogo Enot za neposredno obveščevalno delo (angl. *Forward Intelligence Teams – FITs*) ob protestih. Colin King je v nadaljevanju predstavil Urad za kriminalne dobrine (angl. *Criminal Assets Bureau*) na Irskem, ki s pomočjo dostopa do baze podatkov številnih agencij za pregon kriminala lahko zaseže sredstva, ki izvirajo iz kriminalnih dejanj. Avtor je v prispevku poudaril občutljivost demokratične odgovornosti in nadzora nad njihovim tipičnim policijskim delom, saj ob pomanjkanju tradicionalnih procesnih varoval za svoje delo odgovarjajo le pravosodnemu ministru v obliki letnega poročila.

Tema prvega plenarnega predavanja, ki ga je vodila Katrien Lauwaert z Univerze v Liègeu, so bili mladostniki. Pred polnim avditorijem je zbrane najprej pozdravil Michel Foret, guverner province Liège, in v svojem nagovoru poudaril gospodarsko, tranzitno in kulturno vlogo province v širšem okolju. V nadaljevanju je David Farrington z Univerze v Cambridgeu kot edini neameriški predsednik Ameriškega kriminološkega združenja ASC doslej spregovoril o dejavnikih, ki so povezani z nastankom kršitev. Z metodološkega vidika je opredelil razlike med dejavniki visoke in nizke verjetnosti tveganja ter dejavniki zmanjšane verjetnosti tveganja visokorizičnih skupin (angl. *risk, promotive and protective factors*), pri tem pa je na podlagi nedavne študije izpostavil pomen slednjih pri preventivnem delu z mladostniki. Sledilo je predavanje Michela Borna z lokalne univerze, ki je posebno pozornost namenil kulturnim vidikom delinkvence mladostnikov. Izpostavil je velik vpliv medijev na

kroženje nekaterih vrednot v posameznem okolju, saj jih predvsem tisti, ki so dovezetni za kriminal, lahko prej ponotranjijo. Pomembno vlogo pri tem pa ima tudi skupinska dinamika med vrstniki, v samem okolju in v skupnosti.

Med odmorom za kosilo so potekala zasedanja raznih delovnih skupin ESC, začela pa se je tudi prva sekcija predstavitve posterjev. Drugo panelno sekcijo v zgodnjem popoldanskem času je sestavljalo 17 različnih sekcij s področij, kot so: vloga strokovnjakov v mednarodnem kazenskem pravosodju, reforma obravnave mladoletnih prestopnikov v Evropi, situacijska akcijska teorija, vzgojni ukrepi dela v korist skupnosti, varnost v Evropi, korupcija in kriminal belih ovratnikov, kriminal in duševne motnje, terorizem, piratstvo, nasilje v družini, kriminološke teorije, zapori, merjenje strahu pred kriminaliteto, organizirana kriminaliteta, odzivi na spolno kriminaliteto ter vloga odgovornosti in zaupanja v kazenskopravni sistem in organe pregona. V slednji sekciji je Sirpa Virta v uvodnem predavanju v okviru širšega raziskovalnega programa LEGAS izpostavil pomen legitimne varnosti in način, kako je ta povezana z različnimi varnostnimi strategijami v regiji. Z zgodovinske perspektive se je dotaknil vsebine Programa iz Tampereja in Haaškega programa, opredelil pa je tudi notranjo varnostno strategijo EU, ki med drugim temelji na poročilih Europol, Eurojusta in Frontexa. Poudaril je, da je pri oblikovanju varnostnih strategij največji kriterij ocenjevanja legitimnosti še vedno prav politično preživetje. Jelle van Buuren je v nadaljevanju na podlagi študije primera PCTF predstavil poglede na sistem odgovornosti pri varnostnem sodelovanju v Evropi. Med drugim je poudaril pojav evropske varnostne kulture, zaradi katere se povečuje razkorak med policijskimi vodji kot operativnimi akterji na varnostnem področju in njihovimi političnimi nadrejenimi.

Na sekciji o odgovornosti in zaupanju v kazenskopravni sistem in agencije kazenskega odkrivanja in pregona je raziskovalna ekipa iz Velike Britanije (Univerze v Edinburgu, LSE in Kings Collegea v Londonu ter Nacionalne agencije za izboljšanje dela policije) v referatu z naslovom »Zaupanje javnosti in legitimnost policije: koncepti in podatki iz konteksta Velike Britanije« predstavila raziskavo o odnosu ljudi do policije v smislu njihove legitimnosti in normativne upravičenosti njihovih dejavnosti. Raziskovalci so na vzorcu anketiranih v Angliji in Walesu preučevali, ali moralno soglasje med javnostjo in policijo igra (in v kolikšni meri) vlogo pri oblikovanju javnega vedenja ter kakšna je vloga tega ujemanja v odnosu do avtoritete pravnih institucij. Anketa se je nanašala na procesno pravičnost policijskega delovanja, učinkovitost policije, zakonitost njenega ravnanja ipd. Raziskovalci so ocenili tudi, kakšne so možnosti, da policija sama vpliva na oblikovanje moralnih ocen ljudi, in kateri dejavniki oblikujejo posameznikovo moralno oceno policije.

Drug referat z naslovom »Sistem napovedi za nizozemsko verigo institucij kazenskoopravnega sistema in njenega delovanja« je predstavila raziskovalka Debora Moolenaar iz Raziskovalnega in dokumentacijskega centra Ministrstva za pravosodje Nizozemske. Nanašal se je na izredno kompleksen sistem ocenjevanja prihodnjih gibanj primerov, s katerimi bodo soočeni posamični akterji v pravosodnem sistemu. Ocenjevali so torej, na kakšen obseg dela naj računajo v prihodnjem desetletju policija, tožilstvo, sodstvo in organi za izvrševanje kazenskih sankcij. Da bi bile napovedi dobri približki dejanskemu pripadu zadev, so morali raziskovalci upoštevati številne spremenljivke oziroma »strukturne dejavnike«, kot so, na primer, kakšni so trendi odvisnosti od alkohola in drog, kakšni so imigracijski tokovi (tj. faktorji, ki so sorazmerno povezani z naraščanjem pripada zadev) in tudi, na primer, koliko ljudje hodijo v cerkve (tj. faktorji, ki naj bi bili obratno sorazmerno povezani s pripadom zadev). Posebno podpoglavje tovrstnega napovedovanja je ocena zanesljivosti: raziskovalci so ugotovili, da je verjetnost napake njihovih ocen za prihodnje leto 3-odstotna, verjetnost napake ocen za obdobje čez sedem let pa kar 50-odstotna. To pomeni, da je napoved za več kot sedem let naprej praktično nesmiselna, poleg tega pa ti modeli prognoziranja ne zajamejo t. i. strukturnih prelomov, ki lahko popolnoma spremenijo napovedi teh sicer zelo kompleksnih statističnih modelov. Bistvena je morda ugotovitev raziskovalcev, da imajo spremembe v politiki, tj. zavestne upravljalvske odločitve, občutno manjši učinek na družbeno realnost, kot bi pričakovali: odločitve se odrazijo v številkah zelo postopoma in zelo počasi.

V referatu v isti sekciji z naslovom »Javna podpora vigilantizmu« je Nicole Haas analizirala pojav načrtno izvršitve kaznivega dejanja, ki hitro sledi drugemu kaznivemu dejanju, torej oblike samovoljnosti, kot jo poznamo v slovenskem kazenskem zakoniku. Pretresala je dvojce: hipotezo nizkega zaupanja v kazenskoopravni sistem in situacijsko hipotezo. Osrednji del njenega referata je obsegal predstavitev izsledkov statistične analize tega, zakaj in kakšnim kaznivim dejanjem je javnost naklonjena: vigilantizmu kot odgovor žrtve na cestno agresijo, kot odziv na zbitje pešca in kot odgovor na spolni delikt. Odnos javnosti do maščevalne žrtve je na splošno odvisen od dejavnikov, kot so empatija z maščevalno žrtvijo, pripisovanje krivde žrtvi, zelena kazen za maščevalno žrtve itn. Rezultati so presenetljivi: javnost podpira maščevalne žrtve kaznivih dejanj (ali jih ne podpira) ne glede na zaupanje v delovanje policije. A večje podpore javnosti so deležne maščevalne žrtve kaznivih dejanj, če je zaupanje javnosti v sodišča manjše. Podpora maščevalnim žrtvam je tudi bolj kompleksna kot zgolj črno-belo »da« ali »ne«: posameznik lahko goji veliko empatijo do maščevalne žrtve, a to še ne pomeni, da meni, da si ta ne zasluži kazni za svoje maščevalno dejanje. Vigilanti so deležni tudi manj podpore javnosti, če maščevalno kaznivo dejanje izvršijo po daljšem obdobju in po premisleku.

Tretjo panelno sekcijo tega dne je sestavljalo kar 18 sekcij, na katerih so bila obravnavana naslednja področja: množična viktimizacija in restorativna pravičnost v pokonfliktnih situacijah, postopki odločanja o kaznih, statistika v varstvoslovju, kvalitativna metodologija v kriminologiji, boj zoper gospodarsko kriminaliteto, vojna in državna kriminaliteta, kibernetska kriminaliteta in kaznovanost.

V sekciji gospodarske kriminalitete je imel Marc Cools prispevek na temo boja zoper goljufije. Predstavil je različne poglede na obravnavano tematiko in opredelil bistvene razlike med horizontalnimi in vertikalnimi oblikami goljufij ter izpostavil razhajanja pri postopkih njihovega pregona.

Matjaž Jager z Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani je v nadaljevanju predstavil pregled stanja na področju boja zoper kriminalno belega ovratnika v zadnjih dvajsetih letih v Sloveniji. Po mnenju avtorja je sedanja ekonomska kriza že tako slabo stanje le še poslabšala. Pri tem je podrobneje predstavil tudi nedavno razkrit škandal gradbenega lobija pri gradnji slovenskega avtocestnega križa.

Na sekciji o kibernetski kriminaliteti je Aleš Završnik z Inštituta za kriminologijo pri PF v Ljubljani predstavil dileme, povezane z vrstniškim nasiljem na internetu in z drugimi novimi tehnologijami (angl. *cyberbullying*), ki zlasti med psihologi doživlja veliko pozornost. Dileme se nanašajo predvsem na pravno opredelitev teh oblik medvrstniškega nasilja, ki povzročata več različnih oblik škode. Nekatere oblike nasilja so take, da si ne zaslužijo kazenskoopravne intervencije, spet druge vodijo do resnih in občutnih oškodovanj. Predstavljeni so bili preliminarni rezultati spletne ankete o treh novih oblikah viktimizacije, ki jih uvrščamo pod nove oblike vrstniškega nasilja: nadlegovanja po e-pošti, nadlegovanja na spletnih družabnih omrežjih (na primer na Facebooku, Twitterju) in nadlegovanja po mobilnih telefonih (na primer *sexting*, to je pošiljanje neželenih seksualnih vsebin, ali čezmerno pošiljanje SMS-ov). Identificirani so bili akterji in vrste pravne odgovornosti, avtor pa je v zaključku izpostavil tudi nekatere nepravne iniciative za zmanjševanje tovrstnega nadlegovanja.

Na tej sekciji je David Décary-Héty iz Šole za kriminologijo Univerze v Montréalu v Kanadi predstavil konkreten primer uporabe modeliranja (kartografitiranja) kriminalnih mrež in povezav med posamezniki, osumljenimi storitve kaznivih dejanj (angl. *Criminal Network Perspective*). Cilj tovrstnih analiz ni ugotoviti, kateri posamezniki so izvršili kazniva dejanja, da bi jih aretirali in privedli pred sodišče, temveč določiti pomembne akterje v kriminalni mreži, ki so praviloma pomembna križišča informacij, in presekat njihove komunikacijske poti. Cilj je zagotoviti racionalno distribucijo policijskih resursov, tako da se delo osredotoči na ključne posameznike v središču kriminalnih

mrež. Priča smo bili izredni dovršenosti statističnih analiz in grafičnih ponazoritev. Raziskovalci so namreč prišli do policijskih podatkov o komunikacijah desetih hekerjev, ki so vodili botnete (tj. mreže več milijonov okuženih računalnikov). Analizirali so njihove komunikacije, ki so jih vodili s 761 posamezniki, frekvence pogovorov, upošteva je dejstva, kot je, kdo je prvi navezal kontakt s kom ipd., in vzorce pogovorov ter izločili tiste, ki so govorili vsaj z dvema domnevnima hekerjema. Vzorce pogovorov so analizirali po metodah analize družbenih omrežij (angl. *Social Network Analysis*) in prišli do »ključnih igralcev«. Kriminalitetnopolitični cilj te analize ni bil retirirati vse hekerje, ki so prispevali k delovanju mreže okuženih računalnikov, temveč odstraniti ključne igralce, da bi se skupina fragmentirala in njena učinkovitost zmanjšala.

V prispevku »Preobrazbe kriminalitetne politike v varnostno politiko: primer kibernetike kriminalitete« je Mari-Liis Sööt z Univerze Tartu v Estoniji predstavila spremembe, ki so nastale v kriminalitetni politiki države Estonije po t. i. prvi evropski kibernetični vojni med Rusijo in Estonijo maja 2007, ko je estonski premier obtožil ruske vojaške sile za DoS- napade in iznakaženja spletnih strani estonske vlade in *on-line* bančnih sistemov. Referentka je predstavila in opisala pretresljive spremembe in politizacijo kazenskega prava v Estoniji, ki je zaradi omenjenega konflikta spremenila kazenskopravno pojmovanje kibernetike kriminalitete, ki lahko zaradi odprtosti zajame marsikaj (notranjepolitične zadeve, varnostnoobveščevalne zadeve itn.), in sprožila plaz sprejemanja zakonov po nujnem postopku. Amandmaji kazenskega zakonika so občutno povečali kazni za dejanja kibernetike kriminalitete, kriminalizirana so številna pripravljana dejanja, kaznivo dejanje pa so razširili z novimi oblikami izvršitvenih ravnanj.

V sekciji o kibernetiki kriminaliteti je nastopila še Evelin De Pauw iz KATHO (Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen) iz Belgije, ki je v prispevku »Varni na internetu? Družbeni nadzor v spletnih skupnostih« najprej predstavila razsežnosti omrežene družbe. Pri tem je analizirala posamične storitve, od računalniških iger, kot je MMORPG (angl. *Massively Multiplayer Online Role-Playing Games*), ki je žanr računalniških iger, kjer veliko število igralcev participira pri igranju virtualnih iger, prek družbenih iger in popularnih igrice ubijanja v prvi osebi (t. i. *First Person Shoter Games*) do spletnih socialnih omrežij. Po predstavitvi razsežnosti on-line sveta je predstavila regulatorne mehanizme upravljanja. Tako virtualne skupnosti od skupinskih igrice do spletnih socialnih omrežij razvijajo lastne modele in tehnike nadzora lastnih članov: od sramotenja do sistemov upravljanja z ugledom (najbolj dovršen sistem upravljanja z ugledom ima spletna avkcijska hiša eBay, kjer se kupci in prodajalci vzajemno ocenjujejo, tako da se vsak nov uporabnik lahko prepriča, s kako (ne)zanesljivim pogodbenikom ima opravka).

Zadnja panelna sekcija tega dne je obsegala 17 sekcij z vsebinsko podobnimi tematikami. V sekciji socialnega vidika policijske dejavnosti je Caroline De Man predstavila načrte pri raziskovanju za doktorsko disertacijo, v kateri bo preučevala odnose med policisti in mladostniki. Jorgen Bruggeman je v svojem prispevku razpravljal o brisanju meja med policijskim in socialnim delom. Kompleksnost je toliko večja zaradi novejših pristopov organov pregona, vse bolj se uveljavlja policijsko delo v skupnosti, mnoga opravila se prepletajo z določenimi nalogami socialnih služb. Policijsko socialno delo je tako pogosto odgovorno za skrb in kontrolo v skupnosti. Chaim Demarée je v zaključku sekcije spregovoril še o policijskem delu in socialnem izključevanju v Belgiji. Ugotovil je, da vse bolj prihaja do marginalizacije določenih skupin v okolju, ne nujno povezanih z migranti, ki jih policija dojema kot bolj nasilne in moteče. Da bi se lažje soočali s temi specifičnimi socialnimi težavami, policisti razvijajo različne strategije za delo z njimi.

Drugi dan konference se je zaključil z Generalno skupščino ESC. Predsednik ESC je postal madžarski kolega Miklós Lévay z Univerze Eötvös Lorand v Budimpešti in ustavni sodnik na Madžarskem.

Sekcijo o kriminalitetni politiki sta odprla Henrik Tham in Kristina Jerre z Univerze v Stockholmu, ki sta prikazala zasuke v kriminalitetni politiki na Švedskem. Tipičen za tamkajšnji obrat je na primer javni poziv ministra za pravosodje in mobilizacija javnega mnenja, da so potrebne strožje kazni. Referenta sta prikazala, da politični pozivi nimajo realne družbene podpore, da politiki ne referirajo na večino prebivalstva, kot želijo prikazati v svojih nastopih. V empirični študiji sta merila kaznovalno nastrojenost naključnih posameznikov in kazenskih sodnikov. Na podlagi več namišljenih primerov sta anketirance pozvala, naj določijo, kakšno kazen bi prisodili prestopnikom različnih kaznivih dejanj, naj ocenijo, kakšno kazensko sankcijo bi tem prestopnikom prisodili drugi ljudje in kako bi, po njihovem mnenju, prestopnike kaznoval povprečen švedski kazenski sodnik. Vprašanja so bila oblikovana tako, da so omogočala oceno splošnega občutka za pravičnost, informiranega občutka za pravičnost (glede na posamične primere) in konkreten občutek za pravičnost (na podlagi daljšega opisa konkretnega primera). Rezultati so nepričakovani: najbolj kaznovalno nastrojeni so kazenski sodniki, ljudje pa pričakujejo, da bodo sodniki najbolj milostni. Ljudje bi izrekli kazen, ki je nižja od tiste, ki bi jo izrekli sodniki (čeprav ljudje o sodnikih menijo, da ne bodo dosegli njihove ravni kaznovanja), o drugih ljudeh pa menijo, da bi gotovo izrekli strožjo kazen od tiste, ki bi jih izrekli sami. Ljudje bi večjo kazen izrekli takrat, ko imajo manj podatkov o posamičnem primeru. Potem ko se seznanijo z natančnejšimi podatki, so nagnjeni k nižanju prej določenih kazni. Sklepno sta avtorja menila, da na Švedskem prihaja do resnega zaostrovanja v kaznovanju, a da »*law and order*« ne prihaja od spodaj (od ljudstva), temveč od zgoraj (oblasti).

Gavin Dingwall je v isti sekciji v prispevku »Nov način izrekanja kazenskih sankcij? Ali bo povečana vidljivost manjšinskih političnih strank v Veliki Britaniji končala punitivno soglasje?« opozoril na morda presenetljivo podobna stališča laburistov in konservativcev glede kaznovanja. Oboji povečujejo punitivnost, na tveganjih osnovano zapiranje, in podpirajo izdelavo novih kaznovanih smernic. Upanje, da bi se punitivnost zmanjšala, prinašajo nove majhne politične stranke »z obroba«, vendar ne tiste z desne. Desna Britanska nacionalna stranka se zavzema za smrtno kazen, Stranka neodvisnosti pa za bolj strogo kaznovanje. Kritika konservativcev in laburistov prihaja predvsem od majhnih levih političnih strank, kot so Stranka zelenih, ki se zavzema za dekarceracijo in postopke mediacije, Škotska nacionalna stranka in tudi stranka Plaid Cymru.

Izjemno kriminalitetnopolitično inovativnost v Veliki Britaniji predstavlja nov sistem glob, izrečenih na kraju dogodka, ki ne zahtevajo priznanja krivde (angl. *Penalty Notices for Disorder* – PND). Te je predstavila Sara McManus s Pravne fakultete Univerze v Sheffieldu, ki je menila, da je PND še najbolj podoben institutu antisocialnega vedenja (angl. ASBO). Oba se bolj kakor na pretekli dogodek nanašata na pričakovano prihodnje vedenje posameznika. Cilji instituta PND so učinkovito napasti dejanja, ki motijo javni red in mir, zagotoviti »resnično« odvračalni mehanizem in zmanjšati policijsko administrativno delo, torej upravljavska in kaznovalna logika, ki sta redukcionistični. Posledice instituta PND so, kritično zaključki referentka, podobne posledicam instituta ASBO – širjenje karceralne mreže in oženje področja svobodnega delovanja posameznika, kršitve načela enakosti, zanemarjanje dokaznih standardov in prevelika policijska diskrecija.

Peta panelna sekcija drugega dne je obsegala enako število sekcij z nekaterimi novimi področji: teoretični vpogledi v primerjalno raziskovanje delinkventnosti, kulturna kriminologija, raziskovanje čuvajstva v skupnosti (angl. *Guardianship*), kulturni in praktični vidiki sistema probacije, policijske metode in policijska kontrola, mladostniki kot žrtve, samomori in umori, lokalne skupnosti in (ne)varnost.

V sekciji s penološkega področja je najprej Gaetan Cliquenois spregovoril o penologiji francoskih zaporov. Diskusija o novi penologiji se je nanašala na nedavno raziskavo, opravljeno v dveh francoskih zaporih, ugotovitve pa so izpostavile pomen pristopa »*risk management*« v zaporih. Ville Hinkkanen je predstavil finski statistični model za določanje trajanja kazni glede na njeno vrsto in jakost. Izpostavil je pomen kaznovanja in načelo proporcionalnosti v sistemu določanja kazenskih sankcij. Model, ki temelji na študiju izčrpane baze podatkov okrožnih in pritožbenih sodišč za zadnjih deset let, naj bi temeljil na obeh elementih: faktorjih individualnega kaznivega dejanja in simultanjem sistemu kaznovanja povratnikov.

Avtor za to uporablja izraz načelo totalnosti. V nadaljevanju je Miklos Lévay, profesor z madžarske Univerze Eötvös Lorand in ustavni sodnik, predstavil vpliv in spremembe v razvoju kaznovalne prakse na Madžarskem od sredine osemdesetih let prejšnjega stoletja. Na podlagi analize podatkov je podal ugotovitve, da ni povezanosti med trendi in stopnjo kriminalitete na eni strani ter stopnjo kaznovanosti na drugi. Trendi kaznovanja naj bi bili mnogo bolj posledica socialnega stanja, vpliva političnih strank in kriminalne politike v splošnem smislu. V zaključku sekcije je Anthea Hucklesby predstavila sistem delovanja varščine v Angliji in Walesu ter podala primerjave z nekaterimi državami s podobno pravno prakso. V prispevku je med drugim preučevala iniciative za zmanjšanje števila pridržanih in sistem elektronskega nadzora nad omenjenimi posamezniki.

V okviru drugega plenarnega predavanja, ki ga je vodil Michaël Dantinne z Univerze v Liègeu, je Carlo Morselli z Univerze v Montréalu predaval o vzponu perspektive socialnega mreženja v kriminologiji. Nedavne raziskave na področjih organiziranega kriminala, terorizma, cestnih tolpa in splošnih oblik kriminala potrjujejo vedno večjo perspektivo tovrstnega mreženja. Vsebinsko se je avtor ob novejših spoznanjih in prispevkih tehnološkega razvoja na področju preiskovanja kriminala dotaknil tudi razvoja na področju boja zoper kibernetško kriminaliteto in mednarodno trgovino z nedovoljenimi drogami. Dodana vrednost analize socialnih mrež je prav v iskanju strukturiranih oblik tam, kjer vse deluje kot nered. V nadaljevanju je Gary La Free z Univerze v Marylandu svoje predavanje posvetil preprečevanju mitov o terorizmu. Opozoril je, da ZDA, statistično gledano, kljub vsemu medijskemu pritisku niso v vrhu seznama držav s terorističnimi napadi, tako po številu napadov kot po številu žrtev. Predstavil je tudi največjo odprto bazo podatkov, kjer od leta 1970 zbirajo podatke o domačih in tujih terorističnih napadih in ki trenutno šteje skoraj 90.000 primerov (angl. *Global Terrorism Database* – GTD). Opozoril je na »črne labode« – dogodke, ki jih je težko predvideti, vendar imajo ogromen vpliv na človeške odnose v prihodnjih letih. Lep primer tega je bil napad 11. septembra v ZDA.

Med odmorom za kosilo je tudi drugi dan potekalo zasedanje ene izmed delovnih skupin ESC, hkrati pa se je začela še druga sekcija predstavitve posterjev; v obeh dneh se je tako skupaj predstavilo več kot 30 različnih avtorjev. Šesta panelna sekcija je vsebovala približno enako število sekcij, tudi s področij, kot so: policijska kultura, povezovanje prakse in teorije v policijski dejavnosti, kvalitativne raziskave v viktinologiji, policijsko usposabljanje, pridržanje in človekove pravice, situacijska in intervencijska prevencija ter številne druge.

V sekciji policijskega usposabljanja je Silje Bringsrud Fekjaer predstavila socialno ozadje študentov v policijskem

izobraževanju na Norveškem in Švedskem. Zanimivo je, da ti študenti na Norveškem pridobijo visokošolsko izobrazbo, na Švedskem pa ne. Rezultati študije kažejo na to, da socialno ozadje študentov ne vpliva na njihovo znanje in orientiranost dela.

V nadaljevanju sta Staci Strobl z John Jay College of Criminal Justice in Emanuel Banutai s Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru predstavila primer dobre prakse usposabljanja slovenskih policistov za delo z romsko skupnostjo, ki temelji na trinivojskem pristopu. Prispevek je del širše raziskave, v katero so vključene štiri evropske države in njihovi sistemi policijskega usposabljanja za delo z manjšinami. Kot ključen del usposabljanja se je izkazal multikulturn pristop z romskim predstavnikom znotraj policijskih vrst, s poudarkom na premagovanju jezikovnih ovir ter spoznavanju romskih kulturnih navad in vrednot. Zanimiva je ugotovitev avtorjev, da se slovenski policisti pri delu s temi manjšinami kljub dodatno pridobljenemu znanju pogosto soočajo s težavami, ki sploh niso v njihovi pristojnosti, in tako angažirajo številne deležnike v lokalnem okolju. Med te težave sodijo predvsem nelegalna prebivališča Romov, okoljska problematika (onesnaževanje okolja, neprimerna komunalna infrastruktura) in neizobraževanje romske populacije, dodatne napetosti med romsko skupnostjo in večinskim prebivalstvom pa povzročajo tudi socialne in druge državne posege.

V zaključku sekcije je Sofie De Kimpe predstavila dosedanje delo na področju reorganizacije belgijske policije. Zagovarja stališče, da formalno policijsko izobraževanje in usposabljanje v Belgiji ni uglaseno z družbo. Izpostavila je problem na širši evropski ravni, kjer je velika večina policijskih izobraževalnih sistemov še vedno precej »izolirana« v smislu sprememb in inovacij, kar je tudi posledica organizacijske podrejenosti sami organizaciji. V socializacijskem smislu je namreč policijske rekrute težko naučiti vseh kompetenc, ki so potrebne za sodobne oblike policijske dejavnosti, če so učitelji starejši izkušeni policisti. Avtorica je med drugim prepričana, da bi lahko bolj socialna oblika policijskega izobraževanja, vpeta v zunanje visokošolsko okolje, več prispevala k razvoju potrebnih kompetenc.

Sedma panelna sekcija je postregla z vsebinsko podobnimi sekcijami, obsegala je 18 različnih sekcij: policija in javno mnenje, zmanjševanje kriminalitete, zapor in povratništvo, mediji in zaznavanje kriminalitete v očeh javnosti, migracije in tujci v odnosu do kriminalitete, korupcija, strah pred kriminaliteto in turistični kriminal.

V sekciji mladoletniške kriminalitete je André Van der Laan razpravljal o ozadjih trendov mladoletniške kriminalitete na Nizozemskem, ki je v zadnjem desetletju narasla. Pri tem strokovna literatura kot vzrok navaja nekatere makrofaktorje na demografskem, socialnem, ekonomskem in kazenskem področju. Rezultati študije so le deloma potrdili te vzroke.

Alida Merlo z Indiana University of Pennsylvania je predstavila pregled stanja kaznovalne politike na področju mladoletniške kriminalitete v ZDA. Pri tem je izpostavila in analizirala tri elemente tovrstne politike do mladoletnikov: premestitev na sodišče za odrasle, dosmrtni zapor brez možnosti pogojne izpustitve in zapor v institucijah za mladoletne. V zaključnem delu predstavitev so bile podane strategije mehkejšega pristopa in večjega vključevanja skupnosti v problematiko. Podobno tematiko je predstavil tudi Kevin Goris, ki je analiziral kaznovalno politiko mladoletniške kriminalitete v Belgiji in prišel do podobnih zaključkov.

Zadnja panelna sekcija tretjega dne je vključevala manj sekcij s podobnimi tematikami, kot so na primer vplivi na določanje kazni, izkušnje žrtev kriminalitete, vključevanje v skupnost po prestani kazni, finančna kriminaliteta v EU ter povezava med kriminaliteto in spolom ter mediji. Nato je sledila slovesnost, na kateri so podelili dve nagradi ESC. V zaključku večera je bila organizirana galavečerja v slavnostnem šotoru »Magic Mirrors Tent« v središču Liègea, kjer so postregli z izbrano hrano in pijačo, deseto obletnico ESC pa je temu dogodku primerno dopolnila še izbrana glasba z možnostjo plesa.

V soboto je sledila še zadnja krajša panelna sekcija z devetimi različnimi sekcijami, tematike pa so se nanašale na kaznovalno politiko, razmere v evropski penologiji, zaznavanje varnosti, ekološko kriminaliteto, strah pred kriminaliteto, prestopanje kazni in viktimološke izzive. Sledilo je zadnje plenarno predavanje, ki ga je vodil André Lemaitre z Univerze v Liègeu. Britta Kyvsgaard je imela predavanje na temo kriminologije oblikovanja javne politike. Kot opaza, je trend na Danskem in morebiti celo v vsej Evropi ravno nasproten tistemu v ZDA; kljub vedno novejšim kriminološkim spoznanjem je namreč po njenem mnenju vpliv kriminologov na oblikovanje javne politike vse manjši. S kritičnega vidika je avtorica navedla nekaj verjetnih razlag. Sledilo je drugo predavanje Katalin Gönczöl z Univerze Eötvös Lorand, ki je več pozornosti namenila drugemu vidiku javne politike. Dotaknila se je namreč strategije kriminalne prevencije na Madžarskem in njenega vpliva v praktičnem smislu. Z navajanjem primerov je ponazorila, kako kot neodvisen element ta strategija vseeno deluje integrativno v smislu oblikovanja javne politike, pri tem pa je opozorila na nekatere nevarnosti, ki jih je treba upoštevati.

Naslednja konferenca ESC bo v Vilni, glavnem mestu Litve, potekala med 7. in 10. septembrom 2011. Več o tem najdete na spletni strani ESC (<http://esc-eurocrim.org/>).

*Aleš Završnik,
Inštitut za kriminologijo pri PF v Ljubljani*

*Emanuel Banutai
Mladi raziskovalec na FVV UM*